

Doc. PhDr. Miriam Martinkovičová, PhD.

Je absolventkou Filozofickej fakulty v Bratislave. Pracuje na Ekonomickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, kde vyučuje filozofiu, etiku a politickú vedu. V rámci svojich výskumných aktivít bola spoluriešiteľkou viacerých projektov TEMPUS-PHARE, VEGA a EUROSTAT. Zameriava na problematiku aplikovanej etiky, profesijnú, podnikateľskú etiku a etiku vo verejnej správe, profesionalizáciu zamestnancov, sociálnu inteligenciu jednotlivcov, mimoekonomické dimenzie neplatennej práce v domácnostiach a skúmanie premenných well-being a multitasking v rámci európskeho zisťovania využívania času (TUS). Výsledky grantových projektov prezentuje na domácich a zahraničných vedeckých fórach. Publikovala monografie, vedecké a odborné štúdie doma aj v zahraničí.

Doc. Ing. Mgr. et Mgr. Miroslava Knapková, PhD.

Je absolventkou Ekonomickej fakulty UMB, Filozofickej fakulty UMB v Banskej Bystrici a Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Pôsobí na Katedre ekonómie Ekonomickej fakulty UMB, kde zabezpečuje výučbu právnických predmetov (základy práva, podnikateľské právo, pracovné právo, správne právo) v slovenskom a anglickom jazyku. Je členkou viacerých výskumných projektov VEGA. V rámci vedecko-výskumnej činnosti sa zameriava na ekonomicko-právne súvislosti podnikania, obchodných spoločností, platenej a neplatennej práce, životného cyklu podnikov vrátane procesov likvidácie, konkurzu a reštrukturalizácie. Výsledky projektov a vedeckej činnosti prezentuje na domácich aj zahraničných konferenciách a publikuje v domácich aj zahraničných časopisoch a zborníkoch.

ISBN 978-80-557-2042-5

QUO VADIS SÚČASNÁ SPOLOČNOSŤ

Miroslava Knapková, Miriam Martinkovičová

umb
UNIVERZITA
MATEJA BELA
V BANSKEJ BYSTRICI

Miroslava Knapková
Miriam Martinkovičová

QUO VADIS SÚČASNÁ SPOLOČNOSŤ

(INTERDISCIPLINÁRNA REFLEXIA VYBRANÝCH TÉM)

DOPLNENÉ A PREPRACOVANÉ VYDANIE

2023

ELIANUM

OBSAH

ÚVOD	7
1. DEMOKRACIA NIE JE SAMOZREJMOSŤ	9
1.1. Spoločnosť a historické formy organizácie spoločenského života	9
1.2. Prístupy k vymedzeniu pojmov občan a občianstvo	12
1.3. Vymedzenie občianskej spoločnosti	14
1.4. Občianska participácia, jej formy a trendy vývoja	18
1.5. Historický vývoj demokracie	25
1.6. Občianska spoločnosť a demokracia v právnom poriadku SR	28
1.7. Právny štát ako kritérium reálnej demokracie	32
1.8. Občan a kultúra	35
1.9. Spoločenské normy, pozície a roly	36
2. HODNOTY AKO STAVEBNÉ KAMENE KULTÚRY	45
2.1. Základné piliere kultúry	45
2.2. Kríza kultúry ako kríza hodnôt	48
2.3. Najväčšie krízy v novodobých dejinách	52
2.4. Dôsledky ekonomickej krízy	58
2.5. Hodnoty všeobecnej platnosti a záväznosti	60
2.6. Generácie ľudských práv a slobôd	65
2.7. Kultúrne hodnoty v slovenskej legislatíve	67
2.8. Hodnotové piliere Európskej únie	70
2.9. Hodnotové vedomie a hodnotová orientácia jednotlivca	72
2.10. Význam hodnôt v organizačnej kultúre	77
3. KORUPCIA ŠKODÍ VŠETKÝM	86
3.1. Morálne hodnoty ako prevencia neetického správania	86
3.2. Morálny vývin jednotlivca a mravná zrelosť	88
3.3. Vymedzenie korupcie a motívy korupčného správania	91
3.4. Klasifikácia korupcie	95
3.5. Oblasti výskytu korupcie	98
3.6. Ohlasovanie, monitorovanie a meranie výskytu korupcie	101
3.7. Formalizovaný boj proti korupcii	106

4. AKO SA MENÍ PRACOVNÝ TRH	115
4.1. Práca, étos práce, postoj k práci	115
4.2. Pojem práca v slovenskej legislatíve	119
4.3. Prestíž povolania	128
4.4. Zamestnanie, povolanie, profesia	129
4.5. Profesionalita ako prejav kompetentnosti	134
4.6. Nové trendy pracovného sveta	138
4.7. Nová generácia zamestnancov	145
4.8. Imperatív pracovnej výkonnosti	147
5. HRANICE TECHNOLOGICKÉHO POKROKU	156
5.1. Kult blahobytu a vlastníctva	156
5.2. Vznik konzumnej spoločnosti	159
5.3. Posun od spotreby ku kvalite života	163
5.4. Sociálna prognostika	166
5.5. Technológie budúcnosti a priemysel 4.0	170
5.6. Riziká digitalizácie spoločnosti	172
5.7. Netiketa	177
5.8. Umelá inteligencia – prínosy a riziká	184
5.9. Biometria v pracovnoprávných vzťahoch	188
6. POSTCOVIDOVÁ SPOLOČNOSŤ	198
6.1. Prehľad najhorších pandémieí v dejinách	198
6.2. Globálna koronakríza a jej vplyv na svetovú ekonomiku	201
6.3. Zmena životnej situácie ľudí počas pandémie	204
6.4. Koronakríza a konšpiračné teórie	207
6.5. Krízy ako výzvy na zmenu	209
6.6. Udržateľnosť ako pravidlo budúcnosti	211
6.7. Ekoprojekty budúcnosti	212
ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV	219
SUMMARY	220
LITERATÚRA	221

CONTENT

INTRODUCTION	7
1 DEMOCRACY IS NOT SELF-EVIDENT	9
1.1 Society and historical forms of organization of social life.....	9
1.2 Approaches to the definition of citizens and citizenship.....	12
1.3 Definition of civil society.....	14
1.4 Citizen participation, its forms and trends of development.....	18
1.5. Historical evolution of democracy.....	25
1.6. Civil society and democracy in the legal order of the Slovak Republic... 28	
1.7. Legal state as a criterion of real democracy	32
1.8 Citizen and culture	35
1.7 Social norms, positions and roles	36
2 VALUES AS BUILDING STONES OF CULTURE	45
2.1 Basic pillars of culture	45
2.2 The crisis of culture as a crisis of values.....	48
2.3. The greatest crises in modern history.....	52
2.4. Consequences of the economic crisis.....	58
2.5. Values of general validity and liability.....	60
2.6. Generations of human rights and freedoms.....	65
2.7. Cultural values in Slovak legislation.....	67
2.8. Value pillars of the European Union.....	70
2.9. Value consciousness and value orientation of individual.....	72
2.10. The importance of values in organizational culture.....	77
3 CORRUPTION HARMS EVERYONE	86
3.1 Moral values as prevention of unethical behavior	86
3.2 Moral development of the individual and moral maturity.....	88
3.3 Definition of corruption and motives of corruption behavior	91
3.4 Classification of corruption.....	95
3.5 Areas of corruption.....	98
3.6 Reporting, monitoring, and measuring of corruption.....	101
3.7 Formalized fight against corruption.....	106

4	HOW THE LABOR MARKET IS CHANGING	115
4.1	Work, ethos of work, attitude to work	115
4.2	The concept of work in Slovak legislation	119
4.3	Prestige of professions	128
4.4	Employment, occupation, profession	129
4.5	Professionalism as a manifestation of competence	134
4.6	New trends in the labour world	138
4.7	New generation of employees	145
4.8	Imperative of work efficiency	147
5	LIMITS OF TECHNOLOGICAL PROGRESS	156
5.1	Cult of prosperity and ownership	156
5.2	Creation of a consumer society	159
5.3	The shift from consumption to quality of life	163
5.4	Social Forecasting	166
5.5	Future Technologies and Industry 4.0	170
5.6	Risks of society digitization	170
5.7	Netiquette	177
5.8	Artificial Intelligence – benefits and risks	184
5.9	Biometrics in employment law relations	188
6	THE POST-COVID SOCIETY	198
6.1	An overview of the worst pandemics in history	198
6.2	The global corona crisis and its impact on the world economy	201
6.3	Change in the living situation of people during the pandemic	204
6.4	Coronacrisis and conspiracy theories	207
6.5	Crises as calls for change	209
6.6	Sustainability as a principle of post-covid society	211
6.7	Eco-projects of the future	212
	LIST OF TABLES AND FIGURES	219
	SUMMARY	220
	REFERENCES	221

ÚVOD

Autori učebného textu pripravili v roku 2019 pre študentov netradičný študijný materiál pod názvom Quo vadis súčasná spoločnosť (interdisciplinárna reflexia vybraných tém). Netradičnosť jeho spracovania zaujala do tej miery, že si učebný text vyžiadal reedíciu. Túto príležitosť využili autori na aktualizáciu informácií, údajov a doplnenie nových obsahových častí tak, aby nové vydanie bolo pre adresátov opäť podnetným a zaujímavých zdrojom vedomostí, poznatkov a názorov o tom, kam kráča súčasná spoločnosť.

Aj prepracovaná vysokoškolská učebnica sa obsahovo dotýka tých najaktuálnejších tém, ktoré rezonujú v súčasnej postmodernej spoločnosti. Z množstva skutočne naliehavých problémov autorský kolektív vybral šesť – problematiku občianskej spoločnosti a kvality demokracie, tému kultúrnych hodnôt a hodnotovej reorientácie súčasnej spoločnosti, problematiku korupcie, oblasť sveta práce z hľadiska trendov a výziev pracovného trhu, problematiku kreovania virtuálnej reality ako paralelného digitálneho sveta súčasného človeka a multispektrálnu reflexiu pandémie COVID-19 a jej dosahu na spoločenský vývoj.

Spôsob reflektovania zvolených tematických okruhov je inovatívny. Vychádza z predpokladu, že všetky uvedené spoločenské témy spolu súvisia, vzájomne sa ovplyvňujú. Práve táto zložitá, niekoľkoúrovňová podmienenosť vyvoláva tlak na kontextuálne myslenie, generuje potrebu hlbšie, ako len povrchno evidovať problémové oblasti, vyžaduje potrebu porozumieť, pochopiť, kriticky vyhodnotiť, nielen informatívne spracovať a krátkodobo fixovať dianie okolo seba.

Keďže zámerom autorov bolo stimulovať a rozvíjať u študentov práve zručnosti kritického myslenia a premýšľania v súvislostiach, rozhodli sa na spracovanie vybraných tém využiť kompaktný interdisciplinárny prístup. Takýto prístup spočíva v tom, že každá zvolená aktuálna spoločenská téma je analyzovaná, posudzovaná a objasňovaná z pohľadu niekoľkých spoločenských a humanitných vied v ich aplikovanej podobe. Ide o prienik sociológie, politológie, filozofie, etiky, psychológie a práva. Týmto spôsobom má študent možnosť získať prierezové vedomosti a poznatky hneď z niekoľkých vedných oblastí a vybudovať si tak zručnosť, postupovať týmto spôsobom aj pri reflektovaní iných problémov, tém či situácií, s ktorými sa v osobnom, pracovnom či občianskom živote stretne.

Ďalším rozmerom pripraveného študijného textu je, že ponúkané témy spracúva v ich genéze. Ponúka tak nielen kritickú reflexiu súčasnej situácie, monitor pozorovateľných dôsledkov, ale skúmanú problematiku ozrejmuje z hľadiska jej historického vývoja, spoločenských turbulencií a transformácií, ktoré vývoj občianskej spoločnosti, korupčného správania či nástup robotizácie sprevádzali. Čitateľ tak dostane ďalšiu „barličku“ ako pomôcku pre rozvoj všeobecnej inteligencie, kontextuálneho myslenia a kultúrneho povedomia.

Tomuto zámeru je podriadená aj celková metodická výstavba učebnice. Prejavuje sa v interaktívnom charaktere každej kapitoly, ktorá je priebežne v texte dopĺňaná paralelnými informáciami, vysvetleniami a dopĺňujúcimi textami na samoštúdium, ktoré aktivujú viacrozmerne uvažovanie. Autori sa preto usilovali

sprístupniť a využívať tak klasické zdroje literatúry, ako aj najnovšie informačné zdroje a pramene. Ich zoznam je spolu s kontrolnými otázkami, ktoré overujú porozumenie danej témy, skupinovými aktivitami či prípadovými štúdiami, súčasťou každej kapitoly učebnice.

Cieľom vysokoškolskej učebnice je pokračovať v kultivácii osobnosti študenta. Spoločenské a humanitné predmety na vysokých školách s ekonomickým zameraním sú ideálnym miestom, kde študenti môžu diskutovať, klásť otázky, počúvať druhých a argumentovať, viac spolupracovať a akceptovať sa navzájom. Premýšľať o svete, o spoločnosti, rozvíjať úctu k sebe a druhým, pestovať toleranciu, humanitu, rešpektovať základné, a zďaleka nie samozrejmé, demokratické hodnoty. Pomáha položiť solídne základy nielen vlastnej profesionality, ako jednoty odbornosti a morálnosti, ale aj pripraviť budúcich absolventov na život v spoločnosti ako aktívnych občanov.

Autori veria, že aj aktualizované a doplnené spracovanie učebnice poskytne študentom široké spektrum prierezových poznatkov a vedomostí o najaktuálnejších spoločenských témach a vyzbrojí ich primeranými argumentačnými schopnosťami a zručnosťami vedenia zmysluplného diskurzu.

Autorský kolektív